JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Rautiainen, Matti

Title: Suuronen, Onni (1923-2014)

Year: 2019

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 2019

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Rautiainen, M. (2019). Suuronen, Onni (1923-2014). In Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Studia Biographica, 4. http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-010130

Suuronen, Onni
(1923 - 2014)

surmanajaja, tivoliyrittäjä, seppä

Onni Suuronen oli pitkäaikaisin ja tunnetuin suomalainen surmanaja. Hän aloitti uransa 1948 Suomen Tivolissa, mutta lähti jo seuraavana vuonna itsenäisenä yrittäjänä kiertämään maata yhdessä toisen surmanajajan Esa Paltilan kanssa. Suurosen ura surmanajaa jatkui vuoteen 1995. Surmanajotoiminnan ympärille syntyi vuosikymmenten aikana myös muuta tivolitoimintaa. Tivoli Suuronen oli yksi Suomen suurimmista kiertävistä tivoleista. Suuronen palkittiin 2004 kansainvälisellä Kultainen poni -tunnustuksella elämäntyöstään tivolialalla.

Kangasniemellä 1923 syntynyt Onni Suuronen eli lapsuutensa ja nuoruutensa maaseudulla. Työntäyteiseen arkeen sisältyi myös hengähdyshetkiä, erityisesti kalastus sekä urheilu, joista muodostui elinikäiset harrastukset Suuroselle. Suuronen aloitti koulutien kiertokoulussa ja jatkoi sitten kaksi luokkaa kansakoulussa. Suuronen osallistui jatkosodassa taisteluihin eri puolilla itärintamaa ja sairastui vakavasti keuhkotautiin, joka jätti keuhkoihin varjostumia. Ne eivät kuitenkaan estäneet elämänuraa surmanajajana, vaikka surmanajotynnyreissä esimerkiksi ilman lyijypitoisuus nousi ajon aikana suureksi. Toivuttuaan keuhkotaudista, Suuronen palveli loppusodan valonheitinjoukoissa.

Suuronen toimi sodan jälkeen Hirvensalmella seppänä yhdessä Taavi Mötön kanssa käytyään sitä ennen kengitysseppäkoulun Mikkelissä. Kun Suomen Tivoli haki seppää palvelukseensa, Suuronen haki paikkaa ja sai sen. Hän siirtyi 1947 Keravalle sepäksi Suomen Tivolin palvelukseen. Koska surmanajo kuului tivolin perusohjelmistoon, Suurosen tehtäväksi tuli 1948 rakentaa surmanajotynnyrin surmanajajia varten. Rakentaessaan tynnyriä Suuronen kiinnostui myös itse ajamisesta, ja kun surmanajoa harjoitelleista ajajista yksi toisensa jälkeen luopui harjoittelusta ja jätti tivolin, Suuronen siirtyi samana kesänä sepän töistä surmanajaksi. Suomen Tivolin johtaja J. A. F. Sariola tosin vastusti sitä aluksi. Hän ei niinkään epäillyt Suurosen potentiaalia ajajana, vaan pelkäsi menettävänsä hyvän sepän. Ammattitaitoaan seppänä Suuronen piti yllä koko elämänsä ajan.

Onni Suuronen ja Esa Paltila jättivät Suomen Tivolin kesän 1948 kiertueen jälkeen ja rakensivat oman surmanajotynnyrin, jonka kanssa he lähtivät kiertämään Suomea seuraavana vuonna. Aluksi yhdellä tynnyrillä ja yhdellä moottoripyörällä. Menestyksen myötä kalustoa ostettiin lisää, ja 1950-luvun alusta Suuronen ja Paltila ajoivat tynnyrissä myös siihen rakennetulla pienellä kilpa-autolla.

Viisikymmentäluvun alku oli suomalaisen tivolihistorian kannalta merkittävää aikaa, sillä Suomen ensimmäinen pysyvä tivoli – Linnanmäki – näki päivänvalonsa Helsingissä 1950. Suurosen surmanajoesitykset kuuluivat Linnanmäen ohjelmistoon koko ensimmäisen kesän ajan. Seuraavana kesänä Suuronen kuitenkin palasi takaisin tien päälle, ja erityisesti 1952 Suomen kiertäminen osoittautui taloudellisesti viisaaksi ratkaisuksi. Olympiavuonna kiertävätkin tivolit asettuivat Helsinkiin, koska turistien uskottiin huvittelevan Helsingissä eri tavoin. Näin ei kuitenkaan käynyt, ja tivoliyrittäjien haaveilemat rahavirrat jäivät saamatta. Sen sijaan Suuroselle, joka lähti kiertämään pitkin maata, tilanne oli otollinen, koska kilpailu muualla Suomessa oli sinä kesänä vähäistä.

Suurosen ja Paltilan tiet erosivat 1950-luvun alussa, ja Suuronen jatkoi kiertämistä yksin niin, että vuosien myötä mukaan tuli aluksi erilaisia tivolipelejä, kuten tikanheitto ja onnenpyörä. Ensimmäinen

huvilaite, Tarantella-karuselli, Suurosen tivoliin tuli 1972. Tivolikokonaisuus syntyi surmanajon ympärille siksi, että näytösten välille haluttiin rakentaa ohjelmaa ja tekemistä yleisölle.

Suurosen kanssa surmanajajina oli 1950- ja 1960-luvulla useita vaihtuvia ajajia. Suuronen esiintyi myös muiden, kuten Sarioloiden, tivoleissa. Tilanne vakiintui 1971, kun Suuronen sai surmanajotynnyriin ajokaveriksi poikansa Kalevi Suurosen. He jatkoivat sumanajamista yhdessä 25 vuotta. Viimeiset esitykset isä ja poika tekivät 1995. Onni Suuronen oli tuolloin yli 70-vuotias ja ilmeisesti vanhin surmanajonäytöksessä esiintynyt taiteilija.

Ajo tynnyrissä sisälsi paljon vaaran elementtejä, mikä oli osaltaan syy niiden valtavaan suosioon. Nimensä mukaisesti surman vaara oli alituisesti läsnä ajossa. Varsinkin alkuaikoina ajokalusto oli epävarmempi. Esimerkiksi renkaan puhkeaminen oli tyypillinen ongelma, joka johti tippumiseen tynnyrin pohjalle. Lisäksi tynnyrin lyijypitoisuus oli suuri. Lämpiminä päivinä puolestaan tynnyrin lämpötila saattoi kohota vaarallisen korkeaksi. Uransa aikana Suuronen ei kuitenkaan loukkaantunut kertaakaan vakavasti. Useat pienemmät loukkaantumiset kuitenkin jättivät ikuiset jäljet muun muassa olkapäihin.

Surmanajoesityksiä saattoi olla vilkkaimpina päivinä jopa kaksikymmentä, esimerkiksi silloin kun surmanajotynnyri oli mukana isossa tapahtumassa, jollaisia olivat muun muassa maatalousnäyttelyt. Surmanajonäytöksissä ohjelmat rakentuivat erilaisten temppujen ympärille, ja siihen, että tynnyrissä oli samaan aikaan useampi ajaja. Suurosen perustemppuja olivat seisaallaan ajaminen, jalat ohjaustangon päällä ajaminen sekä ajo niin, että molemmat jalat olivat samalla puolen pyörää. Myös ajaminen ilman käsiä kuului Suurosen perusohjelmistoon. Talvitivolien aikaan Suuronen esiintyi myös talvella muun muassa Rovaniemen markkinoilla 1950-luvulla.

Suurosen tivoli oli luonnollisesti tunnettu juuri surmanajajakaksikostaan, isä ja poika Suuronen. Kansaa houkutellut ohjelmanumero imi paikalle myös mediaa. Kun Suurosen tivoli saapui paikkakunnalle, myös lehdistö oli paikalla. Surmanajo kiinnosti myös dokumentaristeja. Suuronen on pääosassa dokumenteissa Surmanajajat (1984), Vauhtipaholainen saapuu (1991) ja Surmanajaja elää (2004).

Onni Suuronen luopui tivolin johtamisesta 1994, ja vastuun otti hänen poikansa Kalevi Suuronen. Onni Suuronen totesi joskus leikkisästi lasten kasvattamisesta, että heidät pitää pitää kaukana koulutuksesta, jotta tivolilla on elinmahdollisuuksia. Vaikka Suurosen toteamus oli leikinlaskua, tivoliala oli isoissa vaikeuksissa 1960- ja 1970-luvulla, muun muassa suuren huviveron vuoksi. Tivoli ei aina tuottanut Suurosen perheelle elantoa koko vuodeksi, vaan heikoimpina vuosina Suuronen hankki tuloja talvella muun muassa kulkukauppiaana.

Onni Suuronen sai sirkus- ja tivolialan kansainvälisen elämäntyöpalkinnon – Kultainen poni – 2004. Hänen pitkä uransa surmanajajana ja tuon taitolajin kehittäjänä oli kansainvälisestikin merkittävä. Vaikka Suuronen lopetti surmanajon 1995, hän kiersi tivolin mukana kesästä toiseen, viimeisenä narunvetokojulla. Kalevi Suuronen jatkoi kiertämistä tivolin kanssa vuoteen 2018. Lähes 70 vuoden ikään ennättänyt Tivoli Suuronen lopetti tällöin toimintansa lopullisesti.

Onni Kalervo Suuronen S 28.8.1923 Kangasniemi, K 9.1.2014 Jyväskylä. P Taimi Ilona Nieminen S 1931. Lapset: Pirjo S 1951, erikoissairaanhoitaja; Kalevi S 1953, surmanajaja, tivoliyrittäjä.

URA. Kengitysseppäkoulu Mikkelissä.

Seppä Hirvensalmella 1945 - 1947; Suomen Tivolin seppä 1947 - 1948; surmanajaja 1948 - 1995; tivoliyrittäjä; Tivoli Suurosen perustaja, yrittäjä - 1994.

Kunnianosoitukset: Kansainvälinen sirkus- ja tivolialan palkinto Kultainen poni 2003.

TUOTANTO. Sotahevonen // Kansa taisteli – mihet kertovet 8/1965.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS. Kalevi Suurosen haastattelu 11.4.2019.

P. Pajula, M. Rautiainen, M. Hiljanen, Huvin huipulla 130 vuotta : Tivoli Sariola 1888 - 2018. 2018; Tivoli Suurosen historia // saatavissa: http://www.huvipuisto.net/suuronen2.html.